

Кіно в клубі без глядачів

Яку лише винахідливість не проявляла радянська влада, аби відволікти молодь від освячення великодніх пасок

Як на Рівненщині святкували Пасху в комуністичні часи, красномовно розповідають документи, які зберігаються в Державному архіві Рівненської області.

Це нині вільному воля. А в радянську добу на відзначення Великодня, як, зрештою, й інших релігійних свят, було накладене негласне табу. Люди старшого покоління, мабуть, пам'ятають, як вчителів змушували чергувати біля церков, а ті, своєю чергою, забороняли учням відвідувати святкові богослужіння. Та ніякі гоніння не відбили у людей прагнення сповідувати давні традиції, які передавалися їм від роду до роду. Хоча за це можна було й поплатитися.

Зі встановленням радянської влади на заході України було оголошено антирелігійну кампанію. Будь-які народні традиції, хоч якось пов'язані з християнством, оголошувались пережитками минулого, які слід відкидати і викорінювати. Такого роду гасла постійно звучали на з'їздах Компартії, в засобах масової інформації і сприймалися як безпосередні вказівки для органів влади на місцях. Так, на засіданні Президії Верховної ради УРСР 13 січня 1983 року було прийнято заклик: «Активніше протидіяти спробам ідеалізації застарілих звичаїв, всемірно розвивати нові радянські традиції та обряди...»

Саме тому, що Великдень – найбільш масове християнське

свято, найактивніша боротьба проводилась проти великодньої обрядовості. Освячення великодніх кошиків у церкві сприймалось як один із найяскравіших видимих проявів релігійності.

Серед засобів відлучення населення від великодніх свят застосовувались читання лекцій, перегляд кінофільмів, проведення суботників та недільників, а часто навіть примусові виходи селян на роботу. Існували й заборони та санкції, які не дозволяли службовцям, сільській інтелігенції, учням шкіл брати участь у церковних ритуалах, пов'язаних безпосередньо зі святом. Попри це переважна більшість населення далі дотримувалася основних великодніх звичаїв (випікання паски, фарбування яєць, поминання померлих).

Про те, як святкували у нас це велике свято, свідчать документи офіційних органів влади, в т.ч. уповноваженого у справах релігій при Раді міністрів УРСР в Рівненській області, апарат якого і був головним наглядачем та інформатором про події під час традицій-

них святкувань релігійних свят, з чим так активно боролася радянська влада.

Святкові дні ставали для чиновників напрочуд завантаженими, доводилося відвідувати величезну кількість церков, аби підготувати інформацію на Київ.

За свідченнями документів, у другій половині 1950-х – на початку 1960-х років на Пасху уповноважений обов'язково виїжджав машиною за маршрутом Рівне – Корець – Межиріччя – Здолбунів – Рівне. Передусім перевірялось, які альтернативні культурні заходи було підготовлено для того, щоб відволікти від церкви насамперед молодь. Тільки де-не-де, як зазначалось у повідом-

леннях, у клубах показували фільми при порожніх залах і влаштовували танці, які практично ніхто не відвідував. Зате вулицями населених пунктів масово прогулювалася молодь, яка з початком святкової служби пересувалася поближче до місцевих церков.

Після напруженої подорожі, де-то о 5-й годині ранку чиновник добирався до Рівного і фіксував ситуацію в місцевих церквах. Тоді в місті ще діяли 3 церкви: Свято-Воскресенський собор (зачинено у 1963 році), кладовищенська Миколаївська церква (вул. Дублянська) та Успенська церква на

церквах з'явилася нова прикраса з гардинного гарного матеріалу у вигляді різних фіранок, штор на іконах малих і великих розмірів, чого раніше не було. В кожній церкві співали великі церковні хори. Серед хористів було чимало молодих жінок і дівчат. Серед присутніх на службах до 15% – молодь.

Для нагляду за участю громадян у великодніх святкуваннях влада розробляла спеціальні плани заходів. Доходило і до оголо-

шення недільних днів робочими. З такого плану на 1975 рік дізнаємося, що, оскільки Пасха відзначалася з 4 по 11 травня, Указом Президії Верховної ради СРСР недільні дні 4 і 11 травня було оголошено робочими. Крім того по всій області створювалися оперативні групи для ви-

12.00, перед початком пасхальної служби молоді з училищ і технікумів міста було до 30% від загальної місткості собору. А в селі Новомильськ Здолбунівського району на пасхальне свято 27 учнів без батьків зібралось у церкві на хори і слухали церковні співи.

Спостерігачі повідомляли, що, як показала перевірка в період пасхальних свят, багато молоді зі шкіл, училищ, технікумів відвідували церкви. І церковники використовували це у своїх проповідях,

заявляючи, що сьогодні молодь проявляє великий інтерес до церкви. Як приклад наводилась рівненська Успенська церква. Ще до початку служби, о 9-й годині вечора, туди зайшла група у складі 12 молодих осіб. Скориставшись тим, що до початку служби ще

На великодні свята партноменклатура організовувала в селах області читання лекцій, перегляд кінофільмів, проведення суботників та недільників, а часто навіть примусові виходи селян на роботу. Крім того запроваджувалися санкції, які не дозволяли службовцям, сільській інтелігенції, учням шкіл брати участь у святкових

Саме тому, що Великдень – найбільш масове християнське свято, він є головним наглядцем та інформатором про події під час традицій-

Миколаївська церква (вул. Дубенська) та Успенська церква на вул. Шевченка. Статистика 1957-60 років свідчила про більш-менш стабільну ситуацію. Біля кладовищенської Миколаївської церкви зазвичай фіксували від 700 до 1000 осіб, біля Успенської – від 1200 до 1500 віруючих. Але найбільше рівнян відвідувало собор – після завершення служби перед освяченням пасок там їх нараховували від 6 до 7 тисяч. Також приблизно рахували і кількість кошиків, які рядами стояли навколо собору – понад 4000.

У стандартному звіті про кількість присутніх на святі Пасхи 1958 року було відзначено, що всі церкви всередині були прикрашені штучними і живими квітами, хвойними гілками. А ще у багатьох

лились оперативні групи для виїзду в населені пункти. Ці комісії після служби, з 4 по 10-ту годину ранку, були зобов'язані передати в область інформацію про кількість осіб, які входили до оперативних груп, число відвіданих церков, приблизну кількість людей і церкви, де було багато молоді тощо.

Дуже слідкували за молоддю. В 1971 році уповноважений у справах релігій повідомляв, що всеношна служба в церквах проводиться з особливим піднесенням, що дуже впливає на молодь. Молоді пари ходять біля церков цілу ніч, причому це не тільки не засуджується батьками, а навпаки, заохочується. Так, у Дубенському соборі пасхальної ночі, о

брати участь у святкових церковних ритуалах.

чатку служби ще є час, одна з парафіянок стала розповідати молоді про порядок проведення служби, а потім розповіла, що таке ікони, на честь якого вони написані. Тільки втручання уповноваженого зупинило «такий церковний вояж».

Велике занепокоєння викликав і той факт, що «почастішали випадки, коли віруючі бабусі ведуть своїх внуків на сповідь до церкви».

Як православне релігійне свято Пасха офіційно визнана з 1991 року, про що йдеться у статті 73 Кодексу законів про працю України.

Людмила ЛЕОНОВА,
начальник відділу
Державного архіву
Рівненської області